

חנוכה

הרמב"ם מסכם דבריו בהלכות חנוכה בדברי התלהבות. "מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד. וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה על הנסים שעשה לנו. אפילו אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה, שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן ונרות ומדליק". כדברים האלה אין הרמב"ם כותב לענין שום חג אחר, אפילו פסח שהוא זכר ליציאת מצרים, ואפילו חג שבועות אשר אז קבלנו תורה, אין הרמב"ם מתאר במלים "חביבה היא עד מאד". ברור לנו כי כתב כל מלה במחשבה ובתוכנית. מה ראה הרמב"ם ב"חנוכה" לבוא לידי התרגשות קיצונית כזאת?

נעיין בתכונה אנושית. טבע האדם שנתקל בהתנגדות, כחו מתאמץ בהגנה עצמית ובכך הוא מתחסן נגד המתנגד. כאשר למען פיתוח בריאות האדם רוצים לעורר בגופו נוגדנים חיוביים, מחדירים לגופו חיידקים מזיקים מתים, ובכך מעוררים באדם כחות נרדמים השומרים על גופו מפני סכנות עתידיות. וכך היה עם ישראל בימי קדם, כאשר התעמתו בכחות של המתיוונים, התעוררו עוד יותר לשמור על רוחם העצמאית. וזוהי שמחתנו הגדולה.

מה ראו היהודים המתיוונים בתרבות יון, שכה נדבקו בה? ר' יהודה הלוי מזהיר בשיריו כי לתרבות יון היו רק "פרחים ולא פירות". כלומר יש להם יופי אסתטי וחיצוני, אבל לא ממשות של תוכן. "יפיפותו של יפת". אנו מכירים כי היוונים פיתחו אמנויות יפות כמו ציור, פסלות, רקמה. ודאי כי שפת יון היא יפה בריטוריקה, ומועילה לנאומים. הפילוסופיה של יון קבעה לה שם עולמי ויכלו לדקדק להפליא בהגיונות מופשטים. וכן מלומדי האסכולות ידעו יפה להגן בויכוח על כל עמדה [חכמה הנקראת "דיאלקטיקה"] גם בלי שמאמינים במה שאומרים. פשוט שכל הדברים הללו קוסמים כל צופה. אבל בעיית כל הבעיות מבחינת השקפת היהדות היא שתרבות יון כפרה במציאות התגלות האל בעולמו ומתן המצוות. הלא עמדת היהדות היא שאלהים הוא במרכז כל הבריאה, והכל סובב סביב לתכניותיו. אבל לעומת זאת סברו היוונים שהאדם הוא במרכז הכל, ועבודת הדת היא רק פרט קטן מפרטי תרבות החיים. ולכן עסקו הרבה באתלטיקה ומשחקי ספורט. הם פיארו את גוף אדם עד כדי פולחן, ולא בחנם העמידו מגרש אימון הגוף [ריצה וקפיצה לגובה] על מקום הר הבית בירושלים. לשיא הגיע אריסטו, כאשר הכחיש מציאות כל ענין רוחני שאינו בר מישוש באצבעות אנוש (כן כתב הרמב"ן, ויקרא טז, סוף ח).

על פי חקרי ההיסטוריה ידוע כי היהודים בתקופה ההיא היו בשפל רוחני. על פי קריאה ב"ספר החשמונאים" אנו מוצאים כי הרבה מבני עמנו התבוללו בתרבות הנכר.

אנו מכירים זאת גם כן מריבוי מלים היווניות שיש בספרות חז"ל מהתקופה ההיא. רבו המלשינים והמוסרים (עיי' ירושלמי סוטה פ"ט הט"ו). חז"ל בתקופת שמאי והלל הזדקקו לתקן י"ח תקנות רק כדי להבדיל את העם ממגע עם בני נכר. טרם נוצרו הישיבות הגדולות של תנאים ואמוראים שבתקופה המאוחרת יותר, שהם פרסמו חכמת התורה.

ומה גרם להתעוררות לאומית שלנו אחרי שהעם נרדם? דוקא הלחץ שאויבינו הציקו לנו. [כלשון הרב אברהם קוק: "דוקא ע"י פגישת זה המכשול העצום, [בא] החוזק הגדול של אמתת האמונה", "עין איה", שבת, עמ' 66]. המתיוונים (שהיו מקורבים לשלטונות הנכר) גזרו גזירות נגד הדת. נגד קיום ברית מילה, נגד לימוד תורה, נגד שמירת שבת ונגד כל מצוה בלתי רציונלית ["מגילת תענית", פרקים ה"ב]. ואמנם ידע (י' מנוקדת סגול) תורני היה דל בדור ההוא, אבל כאשר בני חשמונאי פעלו בקנאות לשמור על רוח קדושה, רוח העם התלקחה ללפיד בוער ונהרו אחריהם מאות להלחם נגד הפולש הזר. יש אגדת עם שהלוחמים התבצרו במערה אחת. בחרו היוונים להתקיף אותם ולהשמיד אותם דוקא בשבת, כי ידעו שהיהודים לא יחללו את השבת. ואמנם צדקו בתכסיסם, ונטבחו רבים מהיהודים האמיצים שלא הגינו על עצמם. ובאמת מבחינה הלכתית טעו אותם הנהרגים כי פקוח נפש דוחה לשבת. אבל מבחינה רוחנית, כמה נהדר המראה של איש המקריב כל אשר לו למען אמונתו [אפילו טועה בהלכה].

מנהגו של עולם אין סיכוי למיעוט הנלחם נגד הרוב, וחלשים נגד גיבורים. אבל היהודים שהאמינו בצדקת דרכם "נכנסו ללוע הארי" אפילו על דעת למות. כמפורסם חלק מחיילי היוונים רכבו על פילים. וידוע כי מצבו של הנמצא למעלה עדיף מזה של הנמצא נמוך ממנו. ומה הם סיכויי בקרב? ואעפ"כ נכנסו היהודים לעמות בחירוף נפש. הכל מתוך אמונה בצדקת דרכם.

לכן אם נרצה להגדיר מה ענינו של "נר חנוכה", נאמר כי הוא נצחון רוח האדם. נר אחד מוצב ליד פתח הבית, ודוקא מבחוץ מול חושך מדכא. בתקופה ההיא לא היתה תאורה ברחובות. בלילות טבת, כאשר לעתים קרובות גם הירח והכוכבים מכוסים ע"י עננים, החשך שמבחוץ היא אפלה קודרת. והרוחות הנושבות בעיצומו של חורף גם הן מכבות את הנרות [ושמא לכן פסקו "כבתה, אין זקוק לה"]. כמה אמונה נשגבה יש בזה לשים נר אחד מול כל הכחות השליליים?

דוקא ע"י מסירת נפש יחודית זו, ע"י האמונה הבלתי מתפשרת מול כל הסיכויים, הגענו למה שהגענו. כל אומות קדם (כנענים, אכדים, שומרים ועוד) חלפו ונעדרו מהעולם. אפילו בני יון של היום אינם מכירים כלום מתרבותם העתיקה. רק ישראל נשאר "שריד" מהתקופה הקדמונית, בני תרבותם המקורית. לכן קבעו לנו חז"ל כי סמל לתופעה פלאית זו של "רוח נגד החומר" נעשה זכר לנס ע"י נר קטן (הדולק אפילו רק חצי שעה בלבד). וחשיבות מצוה זו בולטת ע"י הגדרת הרמב"ם שאפילו עני שאין לו מה יאכל, ואין לו כסף לרכוש מזון לו ולבני ביתו, וכמובן אין לו כוסית קטנה של שמן,

אפילו לרכוש שמן שאינו גורם אור צלול ובהיר, אזי ימכור את כסותו העליונה וישיג כסף למצוה זו. והלא הרמב"ם לא התכוון למליצה שירית, אלא דבריו כפשוטם הלכה למעשה. כי ראוי לשבח מי שפועל מתוך אמונה ועקרונות.

כמו בימים ההם, כן בזמן הזה. יש יהודים שאינם נגררים אחרי "המתיוונים" אוהבי תרבות הנכרים. מצבנו הפוליטי תלוי בכך. יש אצל השלטונות אשר למען המשך זרימת הדולרים מארה"ב אינם מעיזים "להרגיז" את הנשיא האמריקאי. לכן גם כאשר הפלשתינאים יורים טילים נגד אשקלון, מעדיפים השלטונות להגיב בהרעשה ארטילרית על שטח ריק מאדם, ולא בפעולה נמרצת יותר. החלטה זו היא עלובה ושגויה. אבל יש אצלנו יהודים אשר למען עקרון אהבת הארץ, ולמען עקרון אהבת עמם, אינם מוכנים להחניף, אינם מוכנים לשקר. לא סוגדים למרכזי הכח. לא נכנעים למאמינים בעליונות החומר. לא מסכימים לבעלי עוולה. נכון שאנו המיעוט והם הרוב. נכון שיש להם פילים ואנו בסך הכל חיל רגלי. נכון שהם "למעלה" ואנו "למטה". נכון שהם גבורים ואנו חלשים. אבל יש פתגם עתיק: "ה' איתנו, ולכן אנו הרוב!"

עוד לא נאמרה "המלה האחרונה" בענין ייעודו של עם ישראל!